

Václav Mezřícký, ed.:

GLOBALIZACE

Praha: Portál, 2003, 152 stran.

Při zkoušení politologie na naší právnické fakultě mají naši studenti velký problém s odpovědí na otázku, co se rozumí pojmem globalizace. Dokonce ani můj Word toto slovo nezná a trvale je podtrhuje jako chybné. Kliknou-li studenti, tak jak je jejich zvykem, v Googlu na pojem „globalizace“, dostanou se na stránky ekologů, feministek a dalších kritiků globalizace, takže z toho dovodí, že je to něco souvisejícího s Mezinárodním měnovým fondem, NATO, feministkami a zvířaty a dle vlastního politického názoru pak buď onu globalizaci zatracují nebo se na uvedenou otázku rozpačitě tváří. Ty zvidavější jsem dosud odkazovala na Baumanovu Globalizaci, která asi před třemi roky vyšla v Mladé frontě.

Nyní mám v rukou další možnost, a to sborník Globalizace, který uspořádal Václav Mezřícký. Naši přední odborníci z různých fakult Univerzity Karlovy zde z hlediska svých oborů představují současné chápání globalizace jako procesu hospodářského, politického, sociálního a kulturního – jednotlivé články jsou krátké a obsažné. Myslím, že publikaci uvítají studenti sociálních věd, práv, historie i ekonomie, ale i učitelé, žurnalisté, politici a vůbec všichni čtenáři se zájmem o politiku a dějiny. V knize lze ocenit i to, že každý z příspěvů na závěr svého článku uvedl seznam literatury.

Úvodem Václav Mezřícký, environmentalista a právník životního prostředí, autor celouniverzitního kurzu Globální problémy a globalizace, popisuje ve statí Peripetie procesu globalizace vznik procesu globalizace a jeho hlavní aktéry, vysvětluje pojem globalizace, její pozitivita a negativa, vliv na postavení národních států a politické systémy. Z jeho stati

bych zejména upozornila na definice pojmu globalizace: jako rostoucí ekonomickou vzájemnou závislost zemí ve světovém měřítku v důsledku rostoucího objemu a druhu přeshraničních transakcí zboží a služeb a toku mezinárodního kapitálu, jakož i rychlejšího a rozsáhlejšího šíření technologií; jako rozšíření spektra zboží a služeb, jež se dostávají na mezinárodní trhy jako důsledek liberalizace obchodu, rostoucí volnosti zřizování organizací a technických inovací, které umožňují poskytování služeb bez prostorového omezení; jako soubor ekonomických aktivit a procesů, které vyvolávají celé řady společenských důsledků, kdy nejdůležitější silou působící v globalizačních procesech je transformace času a prostoru, která má za následek, že vzdálené skutečnosti nás dnes ovlivňují mnohem příměji a bezprostředněji než dříve. Mezřícký globalizaci vnímá jako nejednoznačnou výzvu, která v sobě nese nejistá pozitiva a jistá rizika a k níž je jednoznačně nutné a pragmatické zaujmout opatrně zdrženlivý postoj.

Článek Bedřicha Moldana a Martina Braníše Globální problémy životního prostředí popisuje, jak začalo docházet k vzniku světového hnutí na ochranu životního prostředí, když si lidstvo začalo uvědomovat limity růstu a potřebu vývoje, který by měl charakter udržitelného rozvoje. Právě pojem udržitelného rozvoje autoři rozebírají a vysvětlují, dále se věnují globálním problémům spojeným s atmosférou (skleníkový efekt, narušení ozonové vrstvy, znečištění ovzduší), s hydrologickým cyklem (dostupnost a znečišťování vody, ovlivnění vodního režimu), s degradační půdy a produkcí potravin, s ohrožením biodiverzity. V závěru pak popisují odpověď na ekologické problémy na mezinárodní úrovni, a to zákony a úmluvy, účast veřejnosti, vytváření institucí a pořádání konferencí. Světový summit o udržitelném rozvoji v Johannesburgu (srpen, září 2002) vypracoval Implementační plán udržitelného rozvoje v globalizujícím se světě, kde upozornil na to, že závislost a propojenost zemí vede k růstu světové

ekonomiky a zlepšování životní úrovně, ale i k nebezpečím, spočívajícím ve finančních krizích, světovém terorismu, chudobě velkých skupin a sociální nerovnosti uvnitř společností i mezi nimi, a plédoval pro usměrnění ekonomického a sociálního vývoje ekologicky ušlechtilým směrem.

Lubomír Mlčoch se ve statí Globalizace jako hospodářský proces a civilizační výzva zabývá globalizací jako tématem ekonomickým z perspektivy sociálního učení církve. Upozorňuje na termín financializace světa, poukazuje na to, že se váha finančního sektoru ve světovém hospodářství enormně zvýšila, kdy postsuverenní státy bojují o příliv kapitálových investic, což může vést ke zvýšenému riziku světové i regionální finanční destabilizace. Oslabení národního státu v důsledku klesající ochoty k solidaritě vede k růstu regionalismu. Mlčoch si klade dotaz, zda divergence v distribuci bohatství vyvolává potřebu globálního sociálního vyrovnání, zda globální kapitalismus neohrožuje riziky destabilizace sám sebe a zda globalizace povede „k civilizaci lásky“ (tedy ke skutkům lásky ze strany bohatých zemí – dědiců křesťanství) nebo ke světovému terorismu a revoluci.

Příspěvek sociologa Miloslava Petruska Sociální souvislosti globalizace: globalizace jako postmoderní ambivalence se zabývá problémem nejistoty a důvěry v našem světě, postmodernismem a existenciálním neklidem, ambivalencí a pesimistickými scénáři globalizace. Mezi nezamýšlené důsledky, které globalizace vyprodukovala, řadí v politice vznik nových zejména antiglobalizačních sociálních hnutí, v ekonomice anonymizaci kapitálových toků a ekonomických subjektů s jejich neodpovědností vůči lokalitě, kde zrovna působí, v oblasti technologické zkrácení procesu od vynálezu k masivnímu rozšíření a růst objemu disponibilních informací včetně informačního znečištění, v kultuře amerikanizaci masové kultury provázené pokusy o uchování lokálněkulturních specifik a v oblasti mediální unifikaci módy, spotřeby i kulturního kon-

zumu. Lidé ke globalizaci přistupují s entuziasmem, smířením či nesmířením postojem, který pak vede k aktivnímu odporu či pesimistickému vidění budoucnosti. Odpůrci globalizace vidí hrozbu katastrofy zejména v ekonomickém zhroutilu, vyčerpání demokracie, ekologickém kolapsu, pandemii nějaké nemoci, jíž se nemůžeme bránit, zneužití biotechnologií či globálním konfliktem.

Ivan Mucha se zabývá Antropologickým rozměrem globalizace z pohledu filozofické antropologie. Právě filozofická antropologie dle jeho názoru může ve věku globalizace zaznamenat vliv globalizace na člověka v jeho komplexnosti – zda v současném světě nedochází k mutaci lidského rodu vlivem naprosto nové a jedinečné situace, v níž se člověk dnešní doby nachází. Na druhé straně není možno odhlížet od stoupajícího počtu projevů patologického či psychopatologického jednání, vymykajícího se ideálům humanismu a kultury. To co pomáhá, co může pomoci z antropologického hlediska, není nová, pravdivější koncepce či snad vědeckější pojetí člověka, ale připravenost k vyrovnávání se s novými situacemi, paradoxy, rozepřemi, ale také možnými globálními či ekologickými katastrofami.

Tomáš Halík se v poslední kapitole zabývá Globalizací a náboženstvím. Podle Halíka je jedním z charakteristických globálních jevů reprivatizace a repolitizace náboženství – tedy celosvětový masivní návrat náboženství do veřejného a politického života a změna sociálních rolí náboženství. Upozorňuje na to, že sílí náboženská pluralita, mizí monopolní postavení náboženských organizací a relativizují se jejich nároky na univerzalitu, s oslabením tradičních náboženských struktur sílí alternativní podoby náboženství (sekty a kulty) a funkcionální alternativy náboženství (civil religion), kontakt náboženství posiluje synkretismus (hledání supernáboženství, hnutí New Age), rostou ekumenické snahy a snahy o mezináboženský dialog, globalizace a její průvodní jevy vyvolávají jako reakci náboženský

fundamentalismus, objevují se snahy o dialog a spolupráci mezi politickými a náboženskými elitami, od náboženství se čeká „spiritualita globalizace“, péče o „etické minimum“ a kritický korektiv negativních nebo jednostranných dopadů globalizace. Křesťanství má podle Halíka v soudobé fázi globalizace jednu pozoruhodnou šanci, má totiž mnoho společného jak s tradičními náboženstvími (zejména s židovstvím a islámem, s nimiž má společné monoteistické východisko), tak i se sekulární západní kulturou, která vznikla v jeho lůně

a je s křesťanstvím a jeho hodnotami v mnohém spojena. Křesťanství by tedy mohlo pomoci řešit současné nepřátelství mezi Západem a některými islámskými kruhy, avšak jen tehdy, když si tuto šanci dnešní křesťané uvědomí a využijí ji.

Závěrem nezbývá než konstatovat, že takovéto knihy i vysokoškolského kurzu je velmi třeba a že je mi líto, že jsem pro ten kurz o globalizaci na Karlově univerzitě příliš stará a zaneprázdněná.

Kateřina Šimáčková